

Praca bibliotekarzy w pandemii, fot. z archiwum Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie

---

MONIKA OHAR-PAWIAK

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie w pandemii

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Rzeszowie jest wspólną instytucją kultury Województwa Podkarpackiego oraz Miasta Rzeszowa – Miasta na prawach powiatu, działającą w obrębie krajowej sieci bibliotecznej.

W strukturze organizacyjnej WiMBP na terenie Rzeszowa funkcjonuje 18 filii miejskich oraz Oddział dla Dzieci i Młodzieży, Wypożyczalnia Główna i Czytelnia Główna.

W zbiorach WiMBP w Rzeszowie znajduje się 590 201 tysięcy woluminów książek i czasopism oprawnych oraz 36 252 jednostki zbiorów specjalnych, w tym 434 starodruki i 171 rękopisów.

Wśród gromadzonych zbiorów uwzględniono potrzeby osób starszych i z dysfunkcją wzroku, stąd kolekcję wzbogacają audiobooki (10 666 jednostek), książki z dużą czcionką (628 woluminów), płyty CD (2094 jednostki) oraz filmy z audiodeskrypcją (484 jednostki). Ofertę wzbogaca 6 sztuk czyta-ków. Zbiory tradycyjne uzupełniają 18 764 obiekty cyfrowe ze zbiorów zdigitalizowanych w ramach Podkarpackiej Biblioteki Cyfrowej. Na koniec 2020 roku do biblioteki należały 34 262 osoby (w 2019 r. – 41 741), aktywni czytelnicy stanowili zatem 17,4 procent mieszkańców miasta (w 2019 r. – 21,4). Posze-rzając sukcesywnie swoją ofertę, biblioteka abonuje co roku licencjonowany dostęp do e-booków innych baz danych – bezpłatny dla czytelników WiMBP

Reżim sanitarny w bibliotekach, fot. z archiwum Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie

w Rzeszowie. Komputeryzacja procesów bibliotecznych pozwala użytkownikom korzystać w pełnym zakresie z usług *online*.

Biblioteka w pandemii 2020–2021

Rozwój pandemii koronawirusa w 2020 roku spowodował, że WiMBP w Rzeszowie szybko zweryfikowała wstępne plany działalności, a wszystkie agendy przystosowano do pracy z zachowaniem obowiązującego reżimu sanitarnego. W tej sytuacji mocnymi atutami Biblioteki okazały się dostęp do zasobów cyfrowych, wdrożenie urządzeń zapewniających samoobsługę czytelników, a także kompetencje pracowników, którzy szybko i skutecznie wdrożyli nowe formy

działalności, między innymi obsługę platformy ClickMeeting i aplikacji do kreowania wydarzeń na Facebooku czy montaż materiałów filmowych. Przyczyniło się to w znacznej mierze do utrzymania działalności i realizowania obowiązków statutowych. Obecnie Biblioteka podejmuje wszystkie możliwe działania, aby maksymalnie zminimalizować ryzyko utraty czytelników.

Placówki WiMBP w Rzeszowie były całkowicie zamknięte dla czytelników tylko kilka tygodni. Na mocy ustawy z dnia 2 marca 2020 roku i Zarządzenia Dyrektora WiMBP w Rzeszowie w 2020 roku zamknięto biblioteki w dwóch okresach: od 12 marca do 6 maja i od 7 do 29 listopada. Wstrzymano naliczanie opłat z tytułu nieterminowego zwrotu materiałów bibliotecznych we wszystkich agendach: od 12 marca do 30 czerwca oraz od 7 listopada do 31 grudnia. W tym czasie biblioteki prowadziły prace wewnętrzne (selekcja, działania *online*, opracowanie księgozbioru, prace porządkowe, opracowanie scenariuszy zajęć). Pracownikom umożliwiono również pracę zdalną, ze względu na charakter obowiązków zawodowych nie wszyscy jednak mogli z niej skorzystać. Początkowo z czytelnikami kontaktowano się głównie telefonicznie i e-mailowo. Niezwłocznie rozpoczęto przystosowywanie agend do wymogów sanitarno-epidemiologicznych: przy ladach zamontowano ochronne pleksi, ustawiono stanowiska do dezynfekcji, dostarczono bibliotekarzom środki ochrony osobistej (rękawiczki, maseczki, płyny do dezynfekcji). Po wdrożeniu reżimu sanitarnego (co się wiązało z ograniczeniem wolnego dostępu do półek, wprowadzeniu przerwy na dezynfekcję oraz trzydniowej kwarantanny książek, a także limitów dotyczących czasu pracy czytelników i osób przebywających jednocześnie w placówkach WiMBP w Rzeszowie) biblioteki stały się jedynymi otwartymi instytucjami kultury w mieście. Mimo pandemii i ograniczeń bibliotekarze pracowali w miarę normalnie i intensywnie – świadczyło o tym czasie wiele usług, między innymi wypożyczanie książek czy kwerendy materiałów bibliotecznych, a imprezy czytelnicze w formie tradycyjnej zastąpiono wydarzeniami organizowanymi *online*.

Działania w zakresie ułatwienia dostępu do zbiorów

Wprowadzenie wielu rozwiązań informatycznych pomogło funkcjonować bibliotece podczas pandemii, ale też usprawniło ją na przyszłość. Wzorcową bibliotekę w czasie pandemii stanowiła Wypożyczalnia Główna nie tylko pod

względem liczby czytelników i wielkości księgozbioru, lecz także dzięki nowoczesnym urządzeniom bibliotecznym: wrzutni i książkomatowi. Zamontowanie tych urządzeń znacznie poprawiło bezpieczeństwo epidemiczne czytelników i pracowników oraz rotację zbiorów bibliecznych. Oba urządzenia są dostępne przez całą dobę, także poza godzinami pracy wypożyczalni. Do odbioru książek, wcześniej wybranych przez czytelnika w katalogu *online* (SOWA SQL), potrzebna jest tylko zbliżeniowa karta czytelnika. W pozostałych placówkach WiMBP w Rzeszowie realizowane są wypożyczenia w sposób tradycyjny z zachowaniem reżimu sanitarnego.

Ważnym zadaniem zrealizowanym w 2020 roku był dofinansowany przez Województwo Podkarpackie projekt inwestycyjny pod nazwą „Nowoczesna biblioteka – poprawa stanu infrastruktury informatycznej WiMBP w Rzeszowie”, w ramach którego biblioteki zostały wyposażone w czytniki e-booków. Obecnie czytelnicy WiMBP w Rzeszowie mają do dyspozycji 59 czytników, co znacznie ułatwia im dostęp do zbiorów cyfrowych. Dla użytkowników z dysfunkcją wzroku udostępniane są czytniki (6 szt.) – urządzenia służące do odtwarzania książek dźwiękowych – audiobooków. Zarówno czytniki, jak i czytniki wypożyczone są bezpłatnie na okres jednego miesiąca.

W 2020 roku Czytelnicy WiMBP w Rzeszowie częściej korzystali z zasobów cyfrowych, otrzymując bezpłatnie, największy dotychczas, dostęp do Legimi – platformy e-booków i audiobooków oferującej ponad 69 tys. tytułów czytelnicznych bestsellerów. Do dyspozycji użytkowników przekazano 6039 kodów miesięcznych. Dzięki udostępnionym kodom czytelnicy pobrali 62 876 dokumentów. Ponadto 190 najaktywniejszych czytelników e-booków otrzymało roczne kody na 2021 rok. Książki elektroniczne można czytać na czytniku, smartfonie, tablecie i komputerze. W czasie pandemii to najbezpieczniejsza forma wypożyczenia, a do tego wpisuje się w trend rosnącego zainteresowania nowoczesną formą czytania. Obecnie co miesiąc czytelnikom WiMBP w Rzeszowie przekazujemy 236 kodów do Legimi, jednak Biblioteka stale podejmuje starania, by poszerzyć dostęp do oferty e-booków.

Bez względu na pandemię sukcesywnie prowadzimy prace digitalizacyjne w celu wzbogacenia zasobów Podkarpackiej Biblioteki Cyfrowej oraz portalu „Przeszłość w pamiątkach ukryta”. W 2020 roku zdigitalizowano dla PBC 1433 dokumenty oraz 306 w ramach projektu „Przeszłość w pamiątkach ukryta”.

Kontynuowano prace związane z digitalizacją zbiorów własnych Biblioteki. Cyfryzacji podlegały również cenne kolekcje zbiorów udostępnione przez instytucje partnerskie z województwa podkarpackiego współpracujące z WiMBP w Rzeszowie w ramach konsorcjum PBC, a także dokumenty i pamiątki z archiwów prywatnych.

W celu zwiększenia wykorzystania księgozbioru Czytelni Głównej zlokalizowanej w budynku biblioteki przy ul. Sokoła 13 oraz liczby korzystających z niego czytelników wprowadzono krótkoterminowe wypożyczanie na zewnątrz wybranych kolekcji z księgozbiorów udostępnianych do tej pory wyłącznie prezencyjnie. Wypożyczaniu krótkoterminowemu nie podlegają między innymi zbiory specjalne i cenne oraz książki wydane przed 1950 rokiem.

Oferta kulturalna w 2020 roku mimo pandemii

W 2020 roku WiMBP w Rzeszowie zrealizowała trzy cieszące się popularnością cykle wydarzeń *online*. W ich ramach odbyło się łącznie 27 spotkań z interesującymi gośćmi oraz warsztaty i konkursy, które dzięki wirtualnej formule dotarły do odbiorców nie tylko z Rzeszowa czy Podkarpacia, ale i z całego kraju.

Jako programy dotacyjne MKiDN zrealizowano dwa duże projekty kulturalne z zakresu promocji książki i czytelnictwa: „Spotkajmy się online” (program „Partnerstwo dla książki 2020”), a także „Spotkajmy się w bibliotece” (program „Promocja czytelnictwa 2020”). Projekty zrealizowano z wykorzystaniem mediów internetowych. Platforma ClickMeeting umożliwiła transmisję wydarzeń w czasie rzeczywistym, następnie materiały filmowe zostały umieszczone na kanale YouTube WiMBP w Rzeszowie. Wydarzenia były tłumaczone na język migowy.

W cyklu wirtualnych spotkań autorskich gośćmi Biblioteki byli znani i cenieni przez czytelników pisarze: Michał Rusinek, Jakub Żulczyk, Mariusz Szczygieł, Alek Rogoziński, Jakub Małecki, Marcin Wroński, Witold Szablowski, a także ilustrator książek Józef Wilkoń. Spotkania – z wyjątkiem nagranej wcześniej rozmowy z Józefem Wilkoniem – realizowane były w czasie rzeczywistym z wykorzystaniem platformy ClickMeeting umożliwiającej interakcję i aktywne zaangażowanie odbiorców. Wszystkie były tłumaczone na język migowy oraz rejestrowane.

W przypadku projektu „Spotkajmy się w bibliotece” testowano również formułę hybrydową spotkań autorskich: spotkanie stacjonarne z ograniczoną

Spotkanie hybrydowe z Angeliką Kuźniak, fot. z archiwum Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie

---

liczbą uczestników było nagrywane i udostępnione na kanale YouTube WiMBP w Rzeszowie. W ten sposób zorganizowano spotkania z Ewą Winnicką oraz Angeliką Kuźniak. Spotkania z Wojciechem Tochmanem, Albeną Grabowską, Grażyną Jagielską oraz Andrzejem Pilipiukiem odbyły się w formule *online* z wykorzystaniem platformy Click-Meeting i także były tłumaczone na język migowy oraz udostępniane na YouTube.

Dużym wyzwaniem dla Biblioteki w czasie pandemii było przeprowadzenie projektu warsztatów teatralnych skierowanych dla osób w wieku 16–25 lat. Opiekę nad wyłonioną w trakcie naboru grupą przejął Kamil Dobrowolski – rzeszowski aktor Teatru Maska. Warsztaty odbywały się cyklicznie, przeprowadzono 30 spotkań w formule hybrydowej, z zachowaniem reżimu sanitarnego. Zajęcia stworzyły przestrzeń

na kreowanie świadomości artystycznej, młodzież uczyła się między innymi wyrażania emocji, a także zdobywała umiejętności potrzebne do występowania przed publicznością. Młodzi uczestnicy z ogromnym zaangażowaniem odkrywali swój talent aktorski, a efektem ich pracy jest spektakl w formie etud scenicznych inspirowanych *Małym Księciem* Antoine'a de Saint-Exupéry'ego udostępniony na kanale WiMBP w serwisie YouTube.

Zgłoszone przez bibliotekarzy do Rzeszowskiego Budżetu Obywatelskiego na 2020 rok zadanie „Biblioteka miejscem spotkań i kreatywności” docenili mieszkańcy Rzeszowa, licznie oddając swoje głosy. Dzięki uzyskanym w ten sposób dodatkowym funduszom Biblioteka mogła zrealizować liczne wydarzenia kulturalne dla mieszkańców miasta w różnym wieku (w tym spotkania z wyjątkowymi gośćmi, warsztaty, konkursy i prelekcje). Z powodu pandemii większość zaplanowanych działań odbyła się *online*, a dzięki temu poszerzyło się grono odbiorców, wykraczając znacznie poza miasto Rzeszów. Największą popularność wśród czytelników zdobyły wirtualne spotkania, na których Biblioteka gościła znane i lubiane osobistości: piosenkarkę Magdę Umer, pisarkę Katarzynę Berenikę Miszczuk, dziennikarza, pisarza i krytyka kulinarnego Roberta Makłowicza, dziennikarza, autora książek i artystę kabaretowego Artura Andrusa, pisarkę Zofię Stanecką, psycholożki – Katarzynę Miller i Agnieszkę Stein, himalaistkę Kingę Baranowską oraz podróżnika Marcina Sondej. Rozmowy realizowane były w czasie rzeczywistym z wykorzystaniem platformy ClickMeeting umożliwiającej interakcję i aktywne zaangażowanie odbiorców. Zapisy spotkań udostępniono na kanale WiMBP w Rzeszowie w serwisie YouTube.

W 2020 roku najczęściej używaną platformą do kontaktu z czytelnikami i potencjalnymi użytkownikami był Facebook, za jego pośrednictwem placówki WiMBP w Rzeszowie udostępniały przygotowywane konkursy dla czytelników, wirtualne wystawy, tutoriale plastyczne, akcje czytelnicze, quizy, publikowały informacje o nowościach, recenzje książek, spotkania autorskie, spotkania tematyczne z ekspertami, z psychologami, transmisje *online*, gry, zabawy typu *escape room*. Dbając o atrakcyjną formę kreowanych wydarzeń, bibliotekarze wykorzystywali aplikacje typu Genial.ly, Canva, LearningApps oraz programy do obróbki filmików. Poprzez Facebooka zorganizowano udział w akcjach ogólnopolskich, takich jak Narodowe Czytanie czy Noc Bibliotek.

Zgodnie z planem realizowano działalność instrukcyjno-metodyczną na rzecz bibliotek samorządowych w województwie podkarpackim, między innymi kontynuowano program dotacyjny Instytutu Książki pod nazwą „Dyskusyjne Kluby Książki”, tym razem z uwzględnieniem działań *online*. W zakresie doskonalenia zawodowego bibliotekarzy województwa podkarpackiego, za pozyskaną w trakcie roku dotację, w ramach programu MKiDN „Partnerstwo dla Książki” zrealizowano dodatkowo projekt szkoleniowy w formule webinarów pod nazwą: „Kompetentni – kreatywni – aktywni”.

Oferta kulturalna w 2021 roku, czyli kolejny rok z pandemią?

Kompetencje pracowników WiMBP w Rzeszowie pozwoliły na przygotowanie oferty kulturalnej i udostępnianie jej w sieci. Większość działań zaplanowano w taki sposób, aby można je było również przeprowadzić w formule *online*, gdyby niesprzyjająca sytuacja epidemiczna w kraju utrzymywała się dłużej.

Biblioteka efektywnie korzysta z platformy ClickMeeting celem organizacji webinarów dla bibliotekarzy samorządowych województwa podkarpackiego oraz przygotowania oferty dla czytelników, w tym spotkań autorskich, spotkań z ciekawymi ludźmi, warsztatów czy prelekcji. Podejmowane są wszelkie działania, by dzięki nowym aplikacjom i narzędziom mediów elektronicznych, którymi posługują się bibliotekarze, udostępniana na Facebooku i stronie internetowej Biblioteki oferta kulturalna miała coraz ciekawszą formułę, zachęcającą użytkowników do interakcji.

W 2021 roku w formie *online* zorganizowano w WiMBP w Rzeszowie wykład prof. Kazimierza Ożoga *Język polski jako wartość dla osoby, grupy i narodu*, prelekcje Zenona Fajgera z IPN *Zagłada Żydów podczas II wojny światowej* i *Sylwetka Łukasza Cieplińskiego* oraz spotkanie z pisarką popularnych powieści Agnieszką Krawczyk. W formie *online* wiosną odbyły się także prelekcje dr hab. Joanny Rusin *Gawęda o Bolesławie Prusie*, dr. Michała Ruta *Najpiękniejszą z kobiet świata jest noc. Motyw nocy w malarstwie Młodej Polski*, Zenona Fajgera *Harcerstwo – 110 lat służby Ojczyźnie*. Czytelnicy spotkali się *online* z poetką Krystyną Lenkowską oraz pisarzem Januszem Leonem Wiśniewskim. Zorganizowano liczne konkursy i akcje czytelnicze *online* z okazji Międzynarodowego Dnia Poezji i Tygodnia Bibliotek.

Wakacyjna pogoda dała możliwość na przeprowadzenie wielu działań plenerowych. W Letnich Ogrodach Literackich gościli Jarosław Kret, Artur Andrus, Ewa Wachowicz.

Dla dzieci Biblioteka zorganizowała plenerowe spektakle teatralne, gry mobilne oraz zabawy i warsztaty plenerowe. W plenerze również odbyła się X edycja Narodowego Czytania, która przybrała formę pikniku czytelniczego.

Jesienią Biblioteka zapowiada powrót do organizacji wydarzeń w formule *online*, w tym spotkań autorskich, warsztatów i prelekcji oraz innych działań na rzecz promocji czytelnictwa.

* * *

Pandemia była dla całego środowiska bibliotekarskiego nie tylko nowym doświadczeniem, ale i poważnym wyzwaniem. Dostosowanie pracy bibliotek do nowej sytuacji, choć trudne i kosztowne, wyraźniej zdefiniowało mocne i słabe strony ich funkcjonowania. Bibliotekarze świadomi, że całkowite zamknięcie się na czytelnika byłoby trudnym do odrobienia błędem, dostali impuls, by rozszerzać i dostosowywać swoje kompetencje oraz maksymalnie wykorzystywać nowe technologie zarówno do kontaktu z użytkownikiem, jak i promocji książki. Niezwykle ważny okazał się oferowany coraz częściej w bibliotekach dostęp do zbiorów cyfrowych (w tym baz e-booków i audiobooków) oraz do platform webinaryjnych, niezbędnych do organizacji wydarzeń *online*. Pandemia jeszcze bardziej uwidoczniła, że najsłabszą stroną bibliotek w okresie obowiązkowego reżimu sanitarnego jest ich niewystarczająca powierzchnia lokalowa, co ogranicza liczbę równocześnie przebywających w placówce czytelników oraz na długi okres blokuje wolny dostęp do półek.

Należy zaznaczyć, że ograniczenia w okresie pandemicznym przełożyły się na wskaźniki, jakie osiągnęły rzeszowskie biblioteki. W przypadku liczby czytelników to spadek w 2020 roku o 17,2 procent, a w przypadku wypożyczeń o 30 procent. Zaobserwowano natomiast wzrost zainteresowania e-bookami oraz działaniami *online*. Kolejny rok z pandemią to próba zatrzymania niekorzystnych trendów na rzecz budowania nowej jakości relacji z czytelnikiem i uczestnictwa w kulturze.